

Схоластика

Схоластика аз вожаи лотинии scholastica гирифта шуда, маънояш «мактабӣ», «таълимӣ» мебошад. Схоластика ҳамчун шакли фалсафаи динӣ дорои чунин хусусият аст, ки таълимоти дини насронияро дар асоси далелҳои ақлӣ бо истифода аз ақидаҳои фалсафаи атиқа асоснок мекард. Барои бештари намояндагони фалсафаи схоластикӣ усули асосӣ чунин буд: «Ақл барои имон нест, балки имон барои ақл аст». Масъалаҳои хоси фалсафаи схоластикӣ инҳо ба шумор мерафтанд: далоили ақлӣ барои ҳастии Худо; муносибати имон ва ақл; хилқати олам; озодии ихтиёр ва ҳамчунин мубориза бо ҳаргуна бидъат.

Фомаи Аквинӣ

Фома Аквинский

Кӯшиши нисбатан беҳтари исботи мавҷудияти Худованд ин системаи далоили ақлони **Фомаи Аквинӣ** мебошад.

- Далел аз ҳаракат: ҳар як ҳаракат ниёз ба муҳаррики аввал дорад, ки Худованд аст;
- Далел аз ҳосили сабабҳо: дар олам тартиби сабабҳо вучуд дорад, ки оғози он аз сабаби аввал – Худо ибтидо мегирад;
- Далел аз зарурат ва тасодуф: ҳамаи зуҳурот тасодуфиянд, барои ҳамин ниҳоят доранд. Пас ҳатман замоне мерасад, ки онҳо ғойб мешаванд. Агар чунин бошад, набояд фарз кард, ки онҳо худ ба худ пайдо шудаанд. Пас мавҷудияти сабабе лозим аст, ки онҳоро ба вучуд меоварад;
- Далели дигар: ҳама чиз дар олам дорои мақсад буда, бо низоми муайян, оқилона гузошта шудааст. Пас мавҷуди боақле вучуд дорад, ки мақсади бавучудоварии ҳама марбут ба ӯст.

Фалсафаи асрҳои миёна асосан аз ду ҷараён иборат буд: *реализм* ва *номинализм*.

Реализм – таълимоти фалсафииест, ки дар асоси он ҳақиқати воқеӣ танҳо ба мафҳумҳои кулл ё универсалӣ хос аст, аммо на ба ашёи ҷузъӣ, ки дар олами махсус қарор доранд. Дар ин муносибат реализми асрҳои миёна ба таълимоти Афлотун оиди идеяҳо (олам аввал дар идея ба вучуд меояд) наздик мебошад.

Мувофиқи реализм универсалҳо пеш аз ашё вучуд доранд ҳамчун фикр ва идея дар ақли худовандӣ, аммо инсон шабеҳи худованд аст, танҳо ба шарофати ин ақли инсонӣ тавони фаҳми моҳияти ашёро дорад. Зеро ин моҳият чизи дигаре ба ғайр аз универсалҳои кулӣ нест. Аз ин ҷо бар меояд, ки маърифат танҳо ба воситаи ақл имкон дорад, зеро танҳо ақл қудрати фаҳми кулро дорад. **Номинализм – чараёни фалсафииест, ки намояндагони он бар чунин ақидаанд, ки ихтиёр бар ақл афзалият дорад.** Бо кӯшиши ихтиёр инсон метавонад, ки оламро дарк кунад. Мафҳумҳои кулӣ танҳо номҳо мебошанд. Онҳо ягон мустақилият надоранд. Тамоми мақсад ва мазмун дар аҷзҳои чузъӣ мебошад.

Хусусияти хоси асрҳои миёна ин Худомарказӣ буд.

Худомарказӣ- вақте ки ҳақиқати муайянкунандаи моҳият на табиат, балки Худост*. Дар асоси ин таълимот ду усули ҳамбастаи ҳам: ақидаи хилқат ва ваҳй меистад.

---

* Агар таълимоти фалсафии асрҳои миёнаро бо таълимоти фалсафии донишмандони исломӣ муқоиса намоем тафовути ҷиддие ба назар мерасад. Ин тафовут асосан дар масъалаи маърифат зоҳир мегардад. Файласуфони Шарқи исломӣ махсусан Ҳаким Носири Хусрав ва Мавлоно Ҷалолуддини Румӣ бо така бар ҳадиси Пайғамбар (с) «Андар Офаридагор андеша макунед, андар офариниш андеша кунед», зинаи маърифатро аз офариниш ба сӯи Офаридагор меҳисобанд. Дар Фалсафаи асрҳои миёнаи Ғарб бошад баръакс, маърифат аз боло, аз Офаридагор ба сӯи офариниш оғоз меёбад.